

Nr 41.

Ankom till Riksdagens kansli den 29 april 1910 kl. 5 e. m.

*Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 9,
i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl.
Maj:t angående nedbringande af landets försvars-
utgifter m. m.*

Till utskottets behandling hafva hänvisats:

dels en inom Andra kammaren af herr *Bogren* väckt motion, *Motionerna.* nr 20, däri yrkats, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t behagade uppdraga åt försvarskommittén af den 28 september 1907 att utreda, om och i hvad mån våra försvarsutgifter kunde nedbringas under deras nuvarande belopp eller åtminstone därvid bibehållas, samt om, i hvad mån och på hvad sätt de värnpliktigas öfningstid kunde minskas utan att landets försvar därmed äfventyrades, äfvensom framlägga de förslag, hvar till denna utredning kunde föranleda;

dels ock en likaledes inom Andra kammaren af herr *Jönsson* i Kvarnberga väckt motion, nr 45, däri yrkats, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under pröfning, huruvida och i hvilken utsträckning samt på hvilket sätt en minskning af öfningstiden vid armén och flottan kunde företagas, och snarast möjligt vidtaga åtgärder därför, så att den därigenom åstadkomna besparingen kunde bidra till utjämning af den uppkomna bristen i statskassan.

Till stöd för den förra motionen har af herr *Bogren* anförts följande:

»Vid nästföregående års riksdag tillät jag mig att i denna kammarväcka motion om, att värnpliktig, som tillhör en af staten erkänd skytteförening och där approberats till tredje klass, måtte beviljas 50 dagars lindring i rekrytutbildningstiden. Jag hemställde, att Riksdagen ville besluta att i motionens syfte sända en skrivelse till Kungl. Maj:t. Lagutskottet afstyrkte motionen dels af skäl, som anförts af ett 1904 inom Andra kammaren tillsatt tillfälligt utskott, hvilket hade att yttra sig öfver en liknande motion, dels därmed, att den af Kungl. Maj:t den 28 september 1907 tillsatta kommittén i och för utredning och förslag beträffande ny samfärd plan för rikets försvar och i samband därmed stående ämnen torde ägna min motion den uppmärksamhet och det beaktande, den förtjänar.

Det torde dock vara tvifvelaktigt, om denna kommitté kan taga hänsyn till eller ingå i pröfning af inom Riksdagen motionsvis framförda förslag, då motionen ej föranleder till åtgärd från Riksdagens sida. Det är med anledning häraf jag äfven i år vågar påkalla Riksdagens uppmärksamhet på det egentliga syftet med min ofvan påpekade motion, nämligen dels att bereda lättnader för den värnpliktige och dels möjliggöra en begränsning, eventuellt nedsättning af våra försvarsutgifter, som allmänt erkännas vara för stora i förhållande till nationens bärkraft. I Kungl. Maj:ts proposition till 1901 års Riksdag om antagandet af däri framlagdt härordningsförslag beräknas detta, fullt genomfördt år 1913, kräfvat ett årligt ordinarie anslag af 45,338,000 kronor. Denna beräkning uppgjord med den förutsättningen, att värnpliktiges öfningstid skulle utgöra 365 dagar. Sjöförsvarets årliga ordinarie budget skulle komma att uppgå till 13,889,000 kronor.

Redan år 1909 hade de ordinarie anslagen till hären uppgått till 48,606,041 kronor, de extra till 9,719,456 kronor, eller sammanlagt 58,325,497 kronor. Motsvarande anslag till flottan utgjorde nämnda år 18,907,010 kronor och 7,057,890 kronor, tillsammans 25,964,900 kronor, eller för både här och flotta tillsammans 84,290,400 kronor. Tager man därtill i betraktande, att enligt 1901 års Riksdags beslut öfningstiden för värnpliktige nedsattes från föreslagna 365 till 240 dagar, finner man, att de ekonomiska beräkningar, hvarpå 1901 års försvarsplan var uppgjord, ej visat sig fullt tillförlitliga.

Jag skall ej trötta med att anföra siffror, som styrka, att vårt nuvarande försvar är måhända det jämförelsevis dyraste i Europa. Ej heller behöfver jag fästa Riksdagens uppmärksamhet därpå, att våra alltför höga försvarsutgifter hindra staten att anslå behöfliga medel till flera samhällsnyttiga ändamål, t. ex. till beredande af lättnader i kommunernas skattebördor, ålderdoms- och invaliditetsförsäkring m. fl. Ej heller har det varit staten möjligt att lämna de värnpliktige under öfningstiden den dagaflöning, som länge ansetts rimlig och rättvis. Allt detta, den årligen återkommande bristen i statsbudgeten, gamla och nyfunna skattekällors otillräcklighet, synes mig mana Riksdag och regering att med allvar undersöka, om och genom hvilka medel våra nuvarande försvarsutgifter må kunna begränsas inom ramen af de belopp, hvartill de nu vuxit.

Ett af dessa medel, som skulle kraftigt bidraga att minska försvarsutgifterna, utan att skada försvarets effektivitet, tillät jag mig i min motion förra året anvisa, nämligen genom en omorganisation af vårt skytteväsen, hvilket borde delvis blifva obligatoriskt och delvis frivilligt, så att den värnpliktige där kunde inhämta så mycket af den för honom till praktiskt bruk nödiga militära utbildningen, att den lagstadgade öfningstiden för honom kunde nedsättas från 240 till 150 dagar, fördelade i t. ex. 90 dagars rekrytutbildning med 30 dagars »regementsöfningar» samma år samt 15 dagars repetitionsöfningar under hvar och ett af de följande två åren.

Denna lindring skulle för värnpliktige i synnerhet och för våra näringar i allmänhet blifva af långt större gagn än hvad de för statsverket insparade miljonerna skulle betyda. Det kan lika litet förnekas, att den på landsbygden rådande stora bristen på arbetare innebär en allvarsam fara för vår modernäring, som att den långa öfningstiden för våra ynglingar är en kraftig orsak till emigrationen, som utgår mest från landskommunerna. Många förslag framkastas om, huru vi skola kunna stödja vår modernäring. Bästa stödet skänka vi den, om vi vidtaga sådana åtgärder, som bidraga till att arbetarne stanna vid jordbruket.»

Till stöd för den senare motionen har af herr *Jönsson* i Kvarnberga anförts följande:

»Den ekonomiska kris och lågkonjunktur, som under de senare åren varit rådande och som återverkat på statsinkomsterna, jämte

ökade statsutgifter för olika ändamål har, som känt är, åstadkommit en betydande brist i statskassan, som enligt Kungl. Maj:ts förslag i 1910 års statsverksproposition måste fyllas med påläggande af nya skatter.

Men tiden härför torde vara den mest olämpliga, ty att under en tid af tryckta konjunkturer ytterligare öka de indirekta skatterna, som alltid träffa de djupa folklagren hårdast, är ägnadt att i hög grad väcka och underhålla missnöje och hos många åstadkomma hat och bitterhet emot dem, som pålägga en dylik beskattning.

Om den af Kungl. Maj:t föreslagna direkta beskattningen måste medgifvas, att där den är afsedd att påläggas, är skatteförmågan och den ekonomiska bärkraften större. Men vi måste se till, att i ett så kapitalfattigt land, som vårt ännu är, icke alltför mycket anlita denna utväg, ty då skulle kunna inträffa, att hela nationens ekonomiska utveckling därigenom kunde skadas. Utan vi måste komma ihåg, att vi lefva under en depressionstid, och att en för tung beskattning kan göra det svårare att arbeta sig upp ur denna. Vi få därför med hopp om bättre konjunkturer och därmed ökade statsinkomster undersöka, om det är möjligt att finna någon utväg att reda sig ur den nuvarande svårigheten utan alltför stor belastning af de skattdragande. En sådan utväg kan med säkerhet finnas. Det skulle på ett verksamt sätt bidraga till en utjämning af den uppkomna statsbristen, om man endast till någon del minskade de värnpliktiges öfningsdagar vid armén och flottan. Att ett sådant förslag skall röna motstånd kan ju motses. Men då den nuvarande härordningen antogs, kunde man ej räkna med den depressionstid, i hvilken vi nu befinna oss, och de i hög grad ökade statsutgifter, som sedan dess tillkommit. Hade man det, är det möjligt, att öfningstiden bestämts något kortare och att man först pröfvat, hvad landets ekonomiska bärkraft kunde tåla, innan öfningsstiden utsträckts till dess nuvarande längd.

Den skolbildning och uppfostran, som samhället ger vår ungdom, samt de resultat, som vunnos under öfvergångstiden med endast 172 dagars öfning, ge stöd för den uppfattningen, att det ej är förändrad med någon fara och att landets värnkraft ej blifver mindre, om öfningsstiden något förkortas under de ekonomiska förhållanden, i hvilka vi nu befinna oss.

Jag är viss om att en sådan åtgärd af statsmakterna skulle af det svenska folkets breda och djupa lager i stad och på landsbygd mottagas med bifall och tillfredsställelse.

Äfven de, som anse en lång öfningstid såsom ett nödvändigt villkor för vårt försvar, få väl ändå medgifva, att ett lands värnkraft ej beror på antalet öfningsdagar, utan i lika, om icke i ännu högre grad, på den anda, som förefinnes inom armén och framför allt på nationens ekonomiska förmåga att utrusta och, om så blir nödigt, underhålla armén under ett fälttåg. Men då få vi se till, att ej landets tillgångar förbrukas, utan sparas, så att skatteförmåga och medel finnas att tillgå, om så skulle erfordras.»

De föreliggande motionerna äro uttryck för en i allt vidare kretsar af landets befolkning utbredd farhåga, att våra försvarsutgifter nått eller i allt fall tendera att nå en höjd, som öfverstiger hvad folket med tillbörligt tillgodoseende af andra samhällsbehof förmår att bära.

*Utskottets
yttrande.*

Tydligt är, att, i den händelse denna farhåga skulle visa sig befogad, försvaret själf i längden blir därpå lidande. Ett försvarsväsen, som under fredens dagar uttömmar folkets ekonomiska krafter, är förvisso föga ägnadt att i händelse af krig kunna utgöra ett värn för dess själfständighet. Och det folk, som under trycket af alltjämt växande skattebördor gripits af missmod och missnöjdhet, kan svårligen i farans stund besjålas af den anda, utan hvilken intet försvarsväsen förmår att tillfredsställande fylla sin uppgift.

I hvad mån en dylik farhåga beträffande vårt lands försvarsväsen är berättigad, låter sig gifvetvis icke utan en ingående pröfning af hithörande förhållanden bedömas. Att emellertid åtskilliga omständigheter förefinnas, som synas lämna stöd för en sådan farhåga, torde näppeligen kunna bestridas.

I den af herr Bogren afgifna motionen har framhållits, hurusom de ekonomiska beräkningar, hvarå 1901 års härordningsförslag var byggdt, icke visat sig vara fullt hållbara.

Enligt nämnda förslag, som upptog bland annat en öfningstid för samtliga värnpliktiga af sammanlagdt 365 dagar och en dagaflöning under utbildningstiden af 10 öre, skulle de årliga ordinarie utgifterna, då härordningen med 1913 års utgång blifvit fullt genomförd, uppgå till 45,338,000 kronor å hufvudtiteln för landtförsvaret och 13,889,004 kronor å hufvudtiteln för sjöförsvaret. Dessutom kräfdes enligt förslaget vissa afsevärda extra ordinarie utgifter för

en gång, däribland till kasernbyggnader omkring 48 miljoner kronor. Förslaget antogs såsom bekant af 1901 års Riksdag med vissa modifikationer, däribland å ena sidan en nedsättning i den föreslagna utbildningstiden för värnpliktiga, tilldelade fotfolket, positions- och fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen, till 240 dagar, och för värnpliktiga, tilldelade flottan, till 300 dagar, samt å andra sidan en höjning af det penningbidrag, som skulle tillkomma de värnpliktiga under öfningstiden, till 20—50 öre om dagen. Enligt beräkningar, som af Riksdagen verkställdes med tillämpning af de i förslaget upptagna grunder, skulle den årliga ordinarie kostnaden för landtförsvaret komma att, sedan härordningen i dess af Riksdagen antagna skick blifvit till fullo genomförd, uppgå till 44,066,134 kronor. Någon motsvarande beräkning med afseende å sjöförsvaret finnes icke omnämnd i den af Riksdagen till Kungl. Maj:t i ämnet aflåtna skrifvelse.

Till belysning af frågan, i hvad mån de till grund för 1901 års härordningsförslag liggande beräkningar visat sig vara hållbara, må erinras, att de ordinarie anslagen å hufvudtitlarna för landt- och sjöförsvaret utgjort:

för 1908 respektive 40,542,163 och 16,707,564 eller tillhoppa 57,249,727 kr.,

för 1909 respektive 48,606,041 och 18,907,010 eller tillhoppa 67,513,051 kr., och

för 1910 respektive 49,117,044 och 19,140,859 eller tillhoppa 68,257,903 kr.,

samt för 1911 föreslagits till respektive 49,984,343 och 19,575,491 eller tillhoppa 69,559,834 kr.

Att kostnaderna för kasernbyggnaderna kommit att i högst betydlig grad öfverstiga de därför ursprungligen beräknade belopp, är nogsamant känt. Sedan 1908 och 1909 samt innevarande års Riksdagar för berörda ändamål anvisat allenast respektive 850,000, 1,000,000 och 1,000,000 kronor, återstår för Riksdagen att därtill ytterligare anvisa cirka 21½ miljoner kronor, däraf enligt den af Riksdagen i år godtagna byggnadsplanen erfordras för 1912 omkring 4.3 miljoner, 1913 6 miljoner, 1914 5.2 miljoner, 1915 4 miljoner och 1916 återstående 2 miljoner kronor.

Vid ett af försvarskommittén den 27 november 1909 afgifvet betänkande angående förslag till ny pansarbåtstyp för flottan finnes

fogad en af öfverdirektören Ludvig Widell å kommitténs uppdrag utarbetad »Jämförelse mellan Sveriges och vissa främmande staters inkomster och utgifter». För Sveriges vidkommande har i denna sammanställning användts en för kommittén utarbetad statistik öfver svenska statens inkomster och utgifter åren 1882—1907, hvilken statistik åter i hufvudsak stöder sig å den af statskontoret utgifna årliga publikationen »Kapitalkonto till rikshufvudboken» och således grundar sig icke å budgetsberäkningarna, utan å de definitiva statsräkenskaperna.

Enligt nämnda sammanställning uppgingo för femårsperioden 1902—1906 utgifterna för vårt lands försvarsväsen till följande belopp, nämligen:

	1902	1903	1904	1905	1906
å landtförsvaret	42,960,437	47,058,685	52,014,461	56,510,155	54,945,064
å sjöförsvaret	20,925,079	19,309,666	21,987,733	18,174,658	19,911,643
å pensionsutgifter	2,872,662	3,082,903	3,448,550	3,343,030	3,481,140
Summa	66,758,178	69,451,254	77,450,744	78,027,843	78,337,847

De sålunda anförda siffrorna omfatta: samtliga utgifter å fjärde hufvudtiteln utom för krigsministern och landtförsvarsdepartementet; utgifterna å femte hufvudtiteln utom för sjöministern och sjöförsvarsdepartementet samt anslagen till handeln; de särskilda anslagen å tionde hufvudtiteln för det militära pensionsväsendet samt för åren 1902 och 1903 det ännu ej ersatta värdet af rustnings- och roteringsbesvären.

Under samma femårsperiod uppgingo de egentliga statsutgifterna i Sverige — däri ej inberäknade vare sig driftkostnaderna för statens inkomstgifvande verksamhet, såsom för post-, telegraf- och telefonväsendet, mynt- och kontrollverken samt statens domäner och järnvägar, eller utgifterna för anskaffandet af inkomstgifvande egendom, såsom järnvägs-, telegraf- och telefonanläggningar samt inköp af domäner, eller för afsättning till vissa fonder eller för amortering af statskulden -- till nedanskifna belopp, nämligen:

1902	1903	1904	1905	1906
128,144,000	134,786,862	145,358,426	145,830,954	149,435,972

Af de egentliga statsutgifterna belöpte sig alltså å försvarsväsendet:

1902	1903	1904	1905	1906
52.1 %	51.5 %	53.3 %	53.5 %	52.4 %

eller i medeltal under nämnda femårsperiod ej mindre än 52.6 % årligen.

Motsvarande siffror synas hafva utgjort för femårsperioderna:

1882—1886	1887—1891	1892—1896	1897—1901
41.7 %	41.2 %	43.7 %	48.8 %

De länder, med hvilka i förenämnda sammanställning jämförelser gjorts, äro Norge, Danmark, Nederländerna, Belgien och Rumänien; och äro motsvarande genomsnittssiffror beträffande dessa fem länder för tiden 1902—1907 eller delar däraf allenast respektive 35,1, 31,0, 29,5, 17,4 och 21,6 %. Att märka är emellertid, att dessa siffrors jämförbarhet såväl inbördes som i förhållande till de för vårt land förut angifna siffror i väsentlig mån förringas af åtskilliga omständigheter, såsom den olika gränsen mellan stats- och kommunalförvaltningen i de särskilda länderna, anlitaudet af lånevägen för bestridandet af försvarsutgifter i vissa af dem samt den olika omfattning, hvori de värnpliktiga inom de särskilda länderna få af det allmänna åtnjuta naturaförmåner och penningbidrag under öfningstiden m. m.

Medan i Sverige under femårsperioden 1902—1906 årligen utgåfvos för försvarsväsendet i medeltal 14,11 kronor för hvarje invånare, voro motsvarande siffror för de fem andra länderna endast respektive 8,89, 8,39, 11,09, 6,95 och 4,55 kronor.

För tiden efter 1906 hafva utgifterna för vårt lands försvarsväsen — beräknade efter samma grunder, som af försvarskommittén tillämpats för femårsperioden 1902—1906, med den olikhet att utskottet vid nu ifrågavarande beräkningar låtit riksstaterna tjäna till utgångspunkt i stället för de definitiva statsräkenskaperna — belupit sig till nedannämnda belopp, nämligen:

	1907	1908	1909	1910	1911 enligt stats- verkspropo- sitionen till innevarande års riksdag.
å landtförsvaret	53,226,637	54,645,211	58,234,081	57,274,245	55,161,775
å sjöförsvaret	21,209,591	23,352,091	23,969,491	24,553,931	22,501,826
i pensionsutgifter	3,428,732	3,463,931	3,472,454	3,694,822	3,704,397
Summa	77,864,960	81,461,233	85,676,026	85,522,998	81,367,998

Utskottet har ock verkställt beräkningar öfver de egentliga statsutgifterna för sistnämnda fem år, därvid utskottet med utgångspunkt från riksstaterna sökt i görligaste mån tillämpa samma grunder, som synas hafva kommit till användning vid de af försvarskommittén för tiden därförut verkställda enahanda beräkningar. Från de särskilda riksstaternas utgiftssida hafva sålunda frånräknats anlagen till post- och telegraf- samt mynt- och kontrollverken, domänstyrelsen och den lokala förvaltningen af statens jordbruksdomäner, skogsväsendet samt nybyggnader och anläggningar m. m. vid statens järnvägar äfvensom till statsverkets kassaförlagsfond verkställda öfverföringar, afsättningar till arbetarförsäkringsfonden och till mötandet af brister i föregående års statsregleringar samt amorteringar å statsskulden.

Enligt de af utskottet såmedelst verkställda beräkningar torde de egentliga statsutgifterna för femårsperioden 1907—1911 böra uppskattas till i rundt tal följande belopp, nämligen:

1907	1908	1909	1910	1911
				enligt stats- verksproposi- tionen till innevarande års riksdag.
155,600,000	162,700,000	173,100,000	180,500,000	177,100,000

Af egentliga statsutgifter skulle följaktligen å försvarsväsendet belöpa:

1907	1908	1909	1910	1911
50,0 %	50,1 %	49,5 %	47,4 %	45,9 %

eller i medeltal under nämnda femårsperiod 48,6 % årligen.

Med afseende å 1907 års utgifter må emellertid anmärkas, att utskottet funnit sig icke böra i dem inberäkna det belopp å 3,279,216 kronor, som nämnda år utanordnats till betäckande af de under 1905 verkställda utbetalningar å det så kallade mindre kreditivet. I de för Norge här ofvan lämnade sifferuppgifter ingå emellertid för finansåret 1906—1907 äfven kostnader för rustningar under 1905 till ett belopp af 7,639,056 kronor.

Om ock de beräkningar, som utskottet verkställt beträffande vårt lands försvars- och samtliga egentliga statsutgifter för tiden

efter 1906 års utgång, icke äro fullt jämförbara med motsvarande beräkningar för tiden därförut, gifva de dock otvetydigt vid handen, att utgifterna å försvarsväsendet i förhållande till samtliga egentliga statsutgifter afsevärdt nedgått under de senare åren.

Att detta icke berott på att de med 1901 års härordning förknippade extra ordinarie utgifter dämera hunnit bestridas, framgår bland annat af förut lämnade uppgifter angående det återstående kasernbyggnadsarbetet. Frånsedt de under de senare åren genomförda löneregleringar för stora grupper af statstjänare är orsaken till denna relativa nedgång i försvarsutgifterna fastmera att söka däruti, att de militära anslagskrafven fått i jämförelsevis stor utsträckning röna påverkan af den minskning i statsinkomster, som föranledts af den inom näringslivet och å andra ekonomiska områden under de senare åren rådande depressionen.

Det är fördenskull ock all anledning befara, att, i den mån den nu rådande depressionsperioden kommer att aflösas af bättre ekonomiska tider, de militära anslagskrafven åter skola göra sig gällande med så mycket större styrka. Härför tala såväl chefens för finansdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet den 14 sistlidne januari i samband med uppgörandet af statsregleringen för nästkommande år, som ock den omständigheten att i årets statsverksproposition ett flertal militära anslagskraf af stor räckvidd undanskjutits till kommande år på grund af det nuvarande statsfinansiella läget.

En ytterligare anledning till farhåga i detta hänseende erbjuder onekligen innehållet i den så kallade generalskommissionens den 21 december 1907 och den 9 juni 1908 dagtecknade utlåtanden öfver det af cheferna för generalstaben och för flottans stab den 18 oktober 1906 afgifna förslag till försvarets stärkande, i hvad detta förslag afser arméns organisation och värnpliktslagen, äfvensom de af försvarskommittén under sistlidne november månad afgifna betänkan den rörande förflyttning af flottans station i Stockholm och förslag till ny pansarbåtstyp för flottan.

I förstnämnda utlåtande har generalskommissionen uttalat som sin åsikt: *att*, efter hand som folkökningen och statsverkets finansiella ställning det medgäfv, borde, till beredande af full ersättning för förlusten af den norska unionskontingenten, förutom ökade befästningsbesättningar uppställas två nya fullständiga arméfördelningar utöfver de nuvarande sex; *att* början härtill borde göras genom att under sexårsperioden 1908—1913 vid hvarje infanteriregemente å fast-

landet uppsattes en fjärde bataljon; att de värnpliktigas tjänstgöringstid borde tillsvidare bestämmas till 365 dagar för alla truppslag och tjänster, men för vissa grupper af värnpliktiga, som afsåges till reservbefäl m. m., till ej mindre än 500 dagar; samt att reservtrupper borde inom närmaste framtiden bildas ur beväringens andra uppbåd och landstormens organisation fullständigt genomföras. Två af kommissionens medlemmar uttalade sig emellertid för en kortare utbildningstid än 365 dagar för flertalet värnpliktiga vid trängen och för sjukbärarna vid infanteriet.

Enligt generalskommissionens förslag skulle den årliga kostnaden å hufvudtiteln för landtförsvaret under åren 1909—1913 uppgå till följande belopp, nämligen:

	1909	1910	1911	1912	1913
ordinarie utgifter	48,728,217	50,279,647	52,238,828	54,474,696	56,538,619
extraordinarieutgifter	19,060,500	18,582,500	9,572,380	10,150,000	6,284,658
Summa	67,788,717	68,862,147	61,811,208	64,624,696	61,823,277

I sitt utlåtande af den 9 juni 1908 framhöll generalskommissionen, att bland de organisativa åtgärder, hvilka inginge i ett vidare fullföljande af 1901 års härordningsförslag, vore organiserandet af reservtrupper ur beväringens äldre årsklasser den viktigaste, och att denna angelägenhet för den skull borde för den närmaste tiden ställas i förgrunden. Ofvannämnda två reservanter inom kommissionen förordade i detta utlåtande en utbildningstid af allenast 180 dagar för de båda af dem förut omnämnda grupper af värnpliktiga äfvensom för fordonsbefälhafvare och kuskar vid infanteriet; och beräknades den besparing, som skulle uppkomma genom en dylik förkortning i öfningstiden för vissa värnpliktiga, till omkring $\frac{1}{2}$ miljon kronor årligen.

Försvarskommittén har i sitt den 15 sistlidne november afgifna betänkande angående förflyttning af flottans station i Stockholm uttalat sig för anläggandet af en ny flottstation vid det s. k. Kaknäsområdet å norra Djurgården af den omfattning, att flottans hufvudstridskrafter där kunde förläggas, samt beräknat kostnaden för den föreslagna stationen, fullt utförd, till något öfver 34 miljoner kronor. Såsom förutsättning för att stationsanläggningen skulle för närvarande äga rum har kommittén emellertid angifvit, att kostnaderna — med frånräknande af de för bostäder afsedda belopp, i den mån dessa komme att förräntas genom inflytande hyror eller

utbytande af nu pågående inkvarteringsbidrag emot bostad — kunde täckas genom försäljning i skälig omfattning af mark från Skepps- och Kastellholmarna samt Galérvarfvvet äfvensom, därest så skulle för ändamålet erfordras, någon del af norra Djurgården.

Uti särskilda vid betänkandet fogade yttranden af vissa utaf kommitténs medlemmar har erinrats bland annat, att enligt kommitténs förslag skulle i allt fall kostnaden för bostäder — uppgående enligt uppgift till omkring 5 miljoner kronor — samt nya skjutbanor och nytt intendenturförråd för armén komma att betunga budgeten, samt att kommitténs förslag, hvilket för vårt land innebure ett beträdande af lånevägen för försvarsändamål med däraf följande svårighet för representationen att bedöma och reglera försvarsutgifterna, icke föregåtts af pröfning, i hvilken utsträckning kostnader kunde komma att krävas för särskilda försvarsanstalter i och för den ifrågasatta stationsanläggningen.

I sitt betänkande af den 27 november 1909 angående förslag till ny pansarbåtstyp för flottan har försvarskommittén vidare uttalat sig för nödvändigheten af att vid nyanskaffning af pansrade fartyg åt dessa gifvas egenskaper, hvilka förutsätta en afsevärd utveckling af vår senaste pansarbåtstyp med hänsyn till såväl artilleribestyckning som fart och pansarskydd; och har kommittén bland ett flertal granskade förslag till pansarfartyg förordat en typ, hvilkens anskaffningskostnad beräknats uppgå till omkring 11½ miljoner kronor. Med hänsyn till denna kostnads storlek har emellertid kommittén förklarat det »sannolikt» icke blifva möjligt att ersätta de nuvarande 12 första klassens pansarbåtar med samma antal af den föreslagna typen utan befinnas nödvändigt att motväga den stora kostnaden genom »någon» minskning af antalet pansarbåtar.

Medan tvenne ledamöter af försvarskommittén i särskildt yttrande förordat en hemställan, att anslag för byggandet af ett pansarfartyg af förenämnda typ borde äskas redan till nu pågående riksdag, hafva åter trenne andra ledamöter af kommittén i ett gemensamt yttrande, under framhållande hurusom Sveriges försvarsutgifter redan nått en sådan höjd, att den allra största betänksamhet syntes påkallad, bestämdt afstyrkt den betydande utvidgning af försvaret, som införandet af den föreslagna båttypen skulle innebära.

I detta samband må ock erinras om de afsevärda utgifter, hvilka kunna antagas vara förknippade med genomförandet af åtskilliga andra till försvarskommitténs pröfning hänskjutna förslag,

såsom upptagandet af vissa kanaler och kustförsvarets ordnande.

Den redogörelse, som utskottet ofvan lämnat för vårt lands försvarskostnader såväl i och för sig som i förhållande till de egentliga statsutgifterna äfvensom för de stegrade anslagskraf i skilda hänseenden som af målsmän för de båda försvarsgrenarna gjorts gällande, synes utskottet gifva stöd åt de farhågor, å hvilka utskottet i början af sitt betänkande häntydt.

En bekräftelse å dessa farhågor synes utskottet ock ligga i den afsevärda ökning i beskattning, som under de senare åren inträdt i vårt land.

Utskottet vill i detta hänseende endast erinra, hurusom enligt nyligen af Statistiska Centralbyrån publicerade uppgifter den sammanlagda statsliga och kommunala¹⁾ beskattningen i Sverige stigit från cirka 218,300,000 kronor under 1906 till cirka 242,800,000 kronor under 1907 eller således med 11.1 % under ett år, samt hurusom under loppet af de fyra sista åren de å bevillningen utdebiterade kommunalutskylder i våra städer vuxit i medeltal med öfver 25 % eller från 5 kronor 21 öre pr bevillningskrona för 1906 till 6 kronor 52 öre pr bevillningskrona för 1910.

Af den ökning i totala beskattningen å 24¹/₂ miljoner kronor, som sålunda ägde rum under 1907, belöpte å skatterna till staten cirka 17 miljoner, till landstingen cirka ¹/₂ miljon, till landskommunerna cirka 2 miljoner och till stadskommunerna cirka 5 miljoner kronor, hvaremot skatterna till väghållningsdistrikten ej föredde någon nämnvärd stegring. Af samma ökning belöpte å konsumtionsskatter cirka 13 miljoner, andra indirekta skatter cirka 1¹/₂ miljoner och direkta skatter cirka 10 miljoner kronor. Medan under sistnämnda år konsumtionsskatterna till staten, inberäknadt de af landstingen, kommunerna och hushållningssällskapen disponerade brännvinsförsäljningsmedlen, uppgingo till cirka 118,300,000 kronor eller 48.7 % af samtliga skatter samt andra indirekta skatter till staten och kommuner, (stämpelmedel och skogsvårdsafgifter samt bouppteckningsafgifter m. m. till städerna) till cirka 12,800,000 kronor eller 5.3 % af samtliga skatter, utgjorde åter de direkta

---

¹⁾ Uppgift saknas rörande skatter till tingslag och municipalsamhällen.

skatterna till staten och kommuner cirka 111,700,000 kronor eller 46 % af samtliga skatter.

Vid bedömandet af i hvad mån storleken af våra försvarsutgifter utgjort hinder för tillgodoseendet af nödiga anslagskraf å andra områden af statslifvet lämnar ofvannämnda af öfverdirektören Widell utarbetade sammanställning en viss vägledning. Af densamma framgår exempelvis, att, medan utgifterna för vårt lands försvarsväsen under åren 1902—06 stego från cirka $66\frac{3}{4}$ till cirka $78\frac{1}{3}$ miljoner kronor, undergingo anslagen till den tekniska undervisningen samtidigt endast en höjning från cirka 665,000 kronor till cirka 685,000 kronor samt nedgingo anslagen till vetenskap och konst (omfattande alla utgifter till bibliotek, arkiv, museer, vetenskapliga samfund, inrättningar och verk, skönlitteratur, bildande konst, musik och teater m. m.) från cirka 843,000 kronor till cirka 809,000 kronor; och medan i Sverige under nämnda femårsperiod årligen anslogos af samtliga egentliga statsutgifter till vetenskap och konst 0,6 % eller, inberäknadt Vetenskapsakademiens inkomster af almanacksprivilegiet och Svenska Akademiens inkomster af Post- och Inrikes Tidningar, 0,7 % samt till jordbruket med binäringar (boskapskötsel och mejerihandtering, skogshushållning, jakt och fiske), 1,4 % eller, inberäknadt den till hushållningssällskapen anslagna delen af brännvinsförsäljningsmedlen 2,5 %, voro motsvarande siffror för Danmarks vidkommande ej mindre än 2,7 % i fråga om vetenskap och konst samt 4,7 % i fråga om jordbruket med binäringar.

Tydligt är ock, att — såsom af chefen för finansdepartementet vid uppgörandet af 1911 års statsreglering anfördes till statsrådsprotokollet — med. den uppfattning om statens förpliktelser å det sociala liksom ock å näringslifvets områden, som under senare tider allt mera gjort sig gällande, statens bidrag kommer att i växande omfattning krävas och gifvas för ändamål, som tillförene ansetts hemfalla åt kommuner eller enskilde att ombesörja. I sådant afseende vill utskottet särskildt erinra om de i herr Bogrens motion omnämnda frågorna angående ålderdoms- och invaliditetsförsäkring samt utjämning af de kommunala skattebördorna, af hvilka särskildt den förra frågan kommer att å statskassan ställa stora kraf, antagligen uppgående till flera tiotal miljoner kronor årligen.

Af hvad utskottet anfört torde framgå, att det enligt utskottets uppfattning är en angelägenhet af den allra största vikt, att en allsidig undersökning rörande vårt lands ekonomiska bärkraft snarast åvägabringas, i syfte att det må blifva klargjordt hvad folket, med tillbörligt tillgodoseende af andra samhällsbehof, under fredstid skäligen förmår att bära i och för försvaret. Att, innan en dylik undersökning slutförts, vidtaga utredning angående möjligheten och sättet för försvarsutgifternas nedbringande under eller bibehållande vid deras nuvarande belopp, synes utskottet icke vara lämpligt, då den finansiella utredningen, såsom normerande för den andra gifvetvis bör föregå denna.

Till belysning af frågan, huruvida det åt försvarskommittén redan lämnade uppdrag kan anses innefatta vidtagandet af en finansiell undersökning af den utaf utskottet angifna innebörd, anser sig utskottet böra erinra om följande: Den 5 januari 1906 beslöts af Kungl. Maj:t att uppdraga åt cheferna för generalstaben och för flottans stab att i samråd utarbета ett förslag till samfällid plan för rikets försvar. Före beslutets fattande yttrades till statsrådsprotokollet af dåvarande statsministern att, sedan försvarsplanen blifvit af nämnda chefer uppgjord, en granskning ur finansiell synpunkt af möjligheterna till planens realiserande syntes böra följa, och att vid nämnda tidpunkt borde upptagas frågan, huru denna granskning på det mest fruktbara sätt borde försiggå. Sedan samtliga de förslag, som afsetts vid lämnandet af omförmälda uppdrag i det närmaste slutförts, tillsattes den 28 september 1907 ifrågavarande kommitté, bestående af 5 ledamöter från hvardera af Riksdagens kamrar jämte förste deputeranden i Sveriges riksbank och 6 militära ledamöter. Det åt kommittén lämnade uppdrag afsåg enligt statsrådsprotokollet att, särskildt med hänsyn till rikets ekonomiska bärkraft, granska och afgifva yttrande öfver det uppgjorda förslaget till samfällid plan för rikets försvar samt andra i samband därmed stående förslag och utredningar. I det anförande, som före kommitténs tillsättande hölls af statsministern till statsrådsprotokollet, yttrade denne bland annat, att han vore fullständigt ense med sin företrädare i ämbetet, att de afgifna, särdeles omfattande och ingripande förslagen borde underkastas en allsidig granskning och grundlig pröfning, särskildt ur finansiell synpunkt, samt att enligt statsministerns uppfattning hufvudvikten låge vid den parlamentariskt-finansiella granskningen, men att äfven den militära sakkun-

skapen borde företrädas inom kommittén för ett riktigt bedömande af de olika föreslagna försvarsanordningarnas vikt för landets försvar äfvensom af den ordning, i hvilken desamma borde komma till utförande, för att försvarsmedlen måtte komma att utvecklas gradvis och på ett med hänsyn till försvarsberedskapen ändamålsenligt sätt.

Med afseende å innebörden i de uttalanden, som sålunda gjorts i sammanhang med kommitténs tillsättande, har det syntts utskottet uppenbart, att enligt samma uttalanden en allsidig undersökning rörande vårt lands ekonomiska bärkraft bör föregå den slutgiltiga pröfningen inom kommittén af de till dess bedömande hänskjutna spörsmål angående försvarsväsendet, hvilkas afgörande beröras af nämnda bärkraft. Att en dylik finansiell undersökning ock pågår inom kommittén, torde framgå af de utaf utskottet förut åberopade statistiska utredningar, hvilka blifvit å kommitténs uppdrag utarbetade. Då emellertid enligt utskottets uppfattning resultatet af denna undersökning bör läggas till grund för hela försvarsväsendet för tiden framåt, anser utskottet ej någon utredning om mera genomgripande förändringar i det nuvarande försvarsväsendet lämpligen böra ske, förr än samma undersökning slutförts. Och då härtill kommer, att tvekan torde kunna råda, huruvida den ifrågavarande, af 17 personer bestående kommittén är med hänsyn till sin sammansättning fullt lämplig att i första hand utarbeta förslag till de ändringar i försvarsväsendet, hvilka i syfte att utgifterna för detsamma måtte nedbringas kunna varda påkallade af den finansiella undersökningens blifvande resultat, har utskottet icke ansett sig böra tillstyrka det yrkande, som innefattas i första delen af den af herr Bogren gjorda hemställan.

I båda de föreliggande motionerna har hemställan gjorts om en utredning angående möjligheten och sättet för en minskning i den nuvarande utbildningstiden för de värnpliktiga. Hvad i den ena af motionerna till stöd för detta yrkande anförts om nämnda utbildningstids inverkan på emigrationen och tillgången å arbetskraft åt särskildt jordbruksnäringen är utan tvifvel, synnerligast beträffande vissa delar af landet, med verkligheten öfverensstämmande. Det i motiveringen till samma motion ånyo framburna förslaget om rätt till viss afkortning i utbildningstiden för värnpliktig, hvilken såsom medlem i en af staten godkänd skytteförening inom denna beredt

sig viss militär utbildning, synes utskottet vara förtjänt af synnerligt beaktande; och skulle, i händelse detta förslag låter sig genomföras, åtskilliga fördelar däraf säkerligen vara att förvänta.

Af generalskommissionens ofvan åberopade utlåtanden framgår emellertid, att frågan om de värnpliktigas utbildningstid är ett af de hufvudspörsmål, som skjutits under försvarskommitténs pröfning. Den af utskottet förut lämnade redogörelsen för nämnda utlåtanden utvisar, att, medan flertalet af kommissionens medlemmar påyrkat, att de värnpliktigas utbildningstid måtte tills vidare bestämmas till 365 dagar för alla truppslag och tjänster, men för vissa grupper af värnpliktiga till 500 dagar, tvänne af kommissionens medlemmar åter uttalat sig för allenast 180 dagars utbildningstid för vissa grupper af värnpliktiga.

Enligt utskottets förmenande komma gifvetvis vid pröfningen inom försvarskommittén af ifrågavarande spörsmål alla de synpunkter, som ligga till grund för förslagen om en nedsättning i värnpliktstiden för något eller samtliga vapen eller tjänster, att underkastas en omsorgsfull och ingående granskning. Härför borgar icke minst den omständigheten, att flertalet af kommitténs medlemmar utgöras af ledamöter utaf Riksdagen. Hvad särskildt angår frågan om afkortning i utbildningstiden för värnpliktiga, tillhörande skytteföreningar, synes det vara så mycket större anledning antaga, att denna fråga skall blifva tillbörligen uppmärksammas, som en af generalskommissionens medlemmar i särskildt yttrande uttalat sig för befrielse under vissa villkor för skytteföreningsmedlemmar beträffande landstormen åliggande öfningskyldighet under ett visst antal dagar.

Af motiveringen till herr Jönssons i Kvarnberga motion synes framgå, att den af honom åsyftade minskningen i de värnpliktigas utbildningstid skulle gälla endast så länge den nu rådande depressionsperioden fortvarar.

Utskottet anser sig böra erinra, att i annan motion vid innevarande års riksdag på ungefär enahanda grunder som de af herr Jönsson anförda hemställts, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att de allmänna repetitionsöfningarna för infanteriet under år 1911 skulle pågå under endast 15 i stället för föreskrifna 30 dagar, men att denna hemställan icke vunnit Riksdagens bifall.

Då på grund häraf den fulla tillämpningen af 1901 års härordning kommer att inträffa under år 1911, synes det utskottet,

som om från synpunkten af önskvärdheten utaf största möjliga planmässighet i det militära utbildningsarbetet betänkligheter resa sig emot ett bifall till den föreliggande framställningen. Och då härtill kommer, att, enligt hvad utskottet inhämtat, försvarskommitténs betänkande med däri inbefattadt yttrande beträffande de värnpliktigas utbildningstid lärer vara att emotse under nästkommande år, anser sig utskottet äfven med hänsyn härtill icke böra tillstyrka samma framställning.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet:

1:o) att herr *Bogrens* motion nr 20 icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda; samt

2:o) att herr *Jönssons* i Kvarnberga motion nr 45 icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 30 april 1910.

På utskottets vägnar:

BROR PETRÉN.
